

Posudek diplomové práce Lukáše Tomáška *Koncept narkotizace: od reprezentace k expresi*

Posudek vedoucího, ÚČLK FF UK v Praze, obor Komparatistika

Lukáš Tomášek se ve své diplomové práci zaměřil na jeden zdánlivě okrajový pojem, na který narazil u Umberta Eca v jeho knize *Lector in fabula: narkotizaci*. Tento koncept však ve skutečnosti otevírá cestu ke specifickému uchopení problematiky, která je v teoretickém myšlení o literatuře stejně jako ve čtenářské a interpretační praxi naopak ústřední: jak vyřešit otázku potenciálně neomezené semiózy v průběhu čtení literárního textu, resp. – řečeno s teorií fikčních světů – kde vést pomyslnou hranici mezi tím, co je při recepci literárního textu z hlediska představovaného světa relevantní a co nikoli, nebo vyjádřeno méně normativně, co bude s jistou mírou pravděpodobnosti tvořit součást čtenářské zkušenosti s tímto textem. Celá tato problematika nás samozřejmě odkazuje až k iniciační Ingardenově teorii vrstev literárního díla a míst nedourčenosti a přes recepční estetiku, Ecovu sémiotiku, afektivní stylistiku, debaty o identitě literárního textu a teorii fikčních světů se pak dostáváme k současným kognitivněnaratologickým přístupům, které se toto tázání snaží konkretizovat a zpřesnit s poukazem na ztělesnění a experiencialitu narativu. To, že kognitivněnaratologický směr znamená zjevné obohacení a posun, je v tuto chvíli myslím už nezpochybnitelné. Otázka, kterou si Lukáš Tomášek položil, se s určitou mírou zjednodušení dá formulovat takto: jak „přeložit“ Ecovu narkotizaci – tj. znevýznamnění či „uspání“ určitých, zejména (pre)suponovaných aspektů sémantiky literárního textu – do kognitivněnaratologického teoretického rámce a současně tento pojem díky možnostem, jež tento rámec nabízí, aktualizovat a rozšířit? Způsob, jakým Lukáš Tomášek na tuto otázku odpovídá, považuji za velmi šťastně zvolený, nemálo komplexní, a současně logický a přehledný.

Po nastínění celé problematiky Lukáš Tomášek v první části diplomové práce nejprve představuje Ecovo pojetí; pro narkotizace jsou podstatné pojmy topik, optický efekt a hierarchizace. Eco se podle autora práce vcelku dobře vypořádává s tím, co je v práci označeno jako „narkotizace ve sféře reprezentace“, zatímco „narkotizaci ve sféře exprese“ mnohem lépe vykládá kognitivní naratologie. V tomto bodě vyvstává nutnost exkurzu k otázce vztahu fikčního a aktuálního světa (s využitím přístupů Marie-Laure Ryan a Petra Kořátka; tato diskuse zůstává převážně právě v rovině reprezentace) a k otázce rozdílu mezi přirozeným a nepřirozeným narativem (jelikož zmiňovaní teoretici jako by předpokládali spíše realistické, a nikoli fantastické nebo obecněji řečeno nepřirozené světy; zde autor odkazuje na Briana Richardsona a Jana Albera). Druhá část je věnována kognitivní naratologii v podání jejího významného představitele Marca Caracciola; ten ke sféře reprezentace doplňuje právě sféru exprese, představující zkušeností pole interakce čtenáře s textem (včetně zkušenosti afektivní; podstatný a zvláště názorný tu z hlediska literárního textu je „jazyk metafor a přirovnání“ /s. 36/). Následně se ve třetí části Lukáš Tomášek soustředí na narkotizaci v obou sférách.

Práce je založena teoreticky, v této části výkladu, která je pro hlavní argument a přínos textu nejdůležitější, však zapojuje také příklady analýzy dvou textů, Topolova románu *Chladnou zemí* a *Stopařova průvodce galaxií* Douglase Adamse, které pomáhají navržené pojetí narkotizace vlastností konkretizovat. Následuje čtvrtá kapitola, probírající jinými již vznesené i další možné námitky proti představenému pojetí, a shrnující závěr.

Jak je z uvedeného přehledu patrné, práce je pečlivě vystavěna tak, aby neustále sledovala hlavní interpretační oblouk, a současně do hlavního výkladu začleňovala nezbytné odbočky. Narkotizace je důmyslným způsobem představena jako „svého druhu tvůrčí princip“ (s. 13), který mj. zabraňuje kognitivnímu i afektivnímu zahlcení čtenáře/ky v procesu četby a umožňuje smysluplnou zkušenost s textem. Analyzovaný koncept představuje rovněž žádoucí střední cestu mezi subjektivismem a objektivismem: touto střední cestou „může být [...] amalgám narkotizace ve sféře reprezentace a narkotizace, jež je také ‚vtělená‘ i ‚situovaná‘, a využívá tedy čtenářovy ‚biologické organizace‘ stejně jako jeho kognitivních procesů“ (s. 60). Dva náměty k diskusi:

1. Koncept narkotizace nás vede k jedné ze stěžejních otázek myšlení o literatuře – k otázce relevance aspektů světa reprezentovaného textem, resp. „hranic čtení a interpretace“ jako takové. Eco, Caracciolo, Ryan, Koťátko, Richardson jsou v tomto kontextu jistě relevantní teoretici. Bylo by ale pro ještě zřetelnější projasnění možné stručně srovnat navrhované pojetí s recepčněestetickým (Iserovým), resp. s některými dalšími přístupy zabývajícími se daným problémem?

2. Autor práce má nyní možnost podívat se na ni trochu z nadhledu; jak by se případně dala prohloubit z hlediska teoretického objasnění a konkretizace navrhovaného konceptu narkotizace? (Tj. dala by se posílit nejdůležitější, třetí část práce?)

Lukáš Tomášek v celém textu s velkým přehledem a organicky využívá texty Eca, Caracciola a dalších teoretiků a teoretiček. Přestože jsou pojetí dvou jmenovitě zmíněných teoretiků dominantní, argumentace je autorova vlastní, a jak bylo řečeno, s přehledem a nadhledem nás jí provádí. Určité „jištění“ pak jeho výkladu v některých momentech poskytuje kniha Jana Tlustého *Příliš hlučná prázdnota*. Diplomová práce se vyznačuje precizním a kultivovaným výkladovým stylem. Výklad náročné teoretické problematiky je maximální možnou měrou zpřehledněn a projasněn, eliminovány jsou veškeré ornamenty a přehlucující odkazy, na které je důsledně uplatněna Occamova břitva.

Editace textu je pečlivá; zůstaly v něm nepříliš časté drobnosti (např. „desátá“ vs. „70.“ léta, s. 8; „ustanována“, s. 18; „narkotizace narkotizace“ a čárka v téže větě, s. 22 atd.; spojení „jen zatěžko se spokojíme“, s. 55) Z hlediska bibliografických odkazů je práce rovněž zpracována korektně (z jednotlivostí např.: „Guerrilla“ × „Guerrila“; „Praha: Academie“, obojí ovšem hned na s. 8.)

Diplomovou práci Lukáše Tomáška je možné považovat za text naplňující nejen požadavky kladené na kvalifikační práci, ale také na odbornou studii přispívající svébytným vkladem do vědecké

diskuse. Je i příkladem takřka vzorového ohledu na čtenáře. S mimořádným potěšením ji tedy **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnocení **výborně**.

V Praze 11. 6. 2024

Mgr. Josef Šebek, Ph.D.